

DIPLOMADOLGOZAT

Bikkes Zsanett

2023

Amióta ember él a Földön, és különösen mióta az általunk ismert mai társadalmakba szerveződve élünk, nem kellett szembenéznünk olyan léptékű és súlyosságú, globális környezeti és társadalmi fenyegetéssel, amelyet a jelenlegi klímaválság és annak társadalomra gyakorolt hatása jelent. A hőmérsékleti rekordok évről évre megdőlnek, a világ népességszáma soha nem látott csúcsokat ostromol, a túlfogyasztás napja évről évre egyre korábbra tolódik - és mindennek hatása a bolygón nagyon egyenlőtlen elosztásban jelenik meg. Nem véletlen, hogy a fenntarthatóság napjainkban az egyik leggyakrabban kutatott téma: környezetvédelmi, és gazdasági szakemberek, biológusok és társadalomtudósok egyaránt a megoldást kutatják.

Fenntarthatóság, ökológiai lábnyom, fenntartható fejlődési célok, társadalmi felelősségvállalás. A ma emberének számára ezek a fogalmak már olyan sokszor hallott, elcsépelet fordulatokat jelentenek, hogy a legtöbben fel sem kapják a fejüket, ha hallják valamelyiket. Ez annak ellenére is így van, hogy a különböző fogalmakkal a legtöbben valójában nincsenek tisztában. A saját környezetemben beszélgetve gyakran tapasztalom, hogy a fenntarthatóság szót hallva a legtöbben a környezeti fenntarthatóságra, a klímaváltozásra asszociálnak. Ezek valóban rendkívül fontos témák - de a fenntarthatóság ennél sokkal szélesebb fogalom, amelynek alaptézise, hogy az emberiség jelenlegi életmódja nem tartható fenn hosszútávon.

Munkám során, különösen nőként számtalanszor tapasztalom, hogy a fenntarthatósági intézkedések sok területen még gyerekcipőben járnak. Munkahelyem, egy pénzügyi tanácsadással foglalkozó közép vállalkozás révén bizonyos mértékig üzleti partnereink működésére, fenntarthatósággal és társadalmi ügyekkel kapcsolatos tevékenységeikre is rálátok. Az utóbbi években megfigyeltem bizonyos mértékű fejlődést, nyitást ezen a téren, de a többség még mindig nem élenjáró ezen a területen. Azzal, hogy egy vállalatnál szelektív hulladékgyűjtőket helyeznek az étkezőbe vagy egy mondatban buzdítanak a papírmentes munkavégzésre, könnyű elaltatni azokat, akik kevésbé nyitottak a fenntarthatóság témájára. Eközben egy egyszerű Google keresés a következő találatokhoz vezethet:

„Ketyeg az éghajlati időzített bomba”

„Minden azon múlik, hogy át tudjuk-e adni a fenntarthatóság üzenetét a fiataloknak”

„Fenntarthatóbb alternatíva az élelmezésben”

„Zöld pénzintézetek nélkül nincs fenntartható jövő”¹

¹ Címválogatás a greendex.hu főoldaláról, 2023. március 13. <https://greendex.hu/>

Csak néhány cím egy fenntartható fejlődéssel foglalkozó online magazin oldaláról 2023 márciusában. Már ebből a szubjektív válogatásból is látszik, hogy a fenntarthatóság, illetve annak hiánya, a felé való törekvés át- meg átszövi korunk és életünk minden területét. Nem szűkíthetjük le csupán a konkrét időjárással, klímaváltozással kapcsolatos teendőkre a fenntartható fejlődés eszméjét - bár tény, hogy minden mindennel összefügg, és a klíma alakulását rengeteg olyan apró tényező befolyásolja, amire a mindennapokban talán nem is gondolunk.

A legkülönbözőbb területek szakemberei keresik az utakat és a megoldásokat a fenntartható életmód, ipari és gazdasági folyamatok, szervezetek és városok működése terén - hogy csak néhány példát említsek. Dolgozatomban, ebben a bonyolultnak tűnő fogalomkörben szeretnék egy adott vezérfonal mentén rendet teremteni. Ez a vezérfonal pedig az a gondolat, hogy a fenntarthatóság társadalmi vetülete legalább annyira fontos, mint a konkrét klímacélok.

Az emberiség jólléte - akár globálisan, akár egy-egy kiválasztott csoportot tekintve - függ attól, hogy az elkövetkező években mit fogunk tapasztalni a klímaváltozás terén. Ez azonban fordítva is igaz: ahhoz, hogy világunk minden szempontból fenntarthatóbb legyen, szükség van arra is, hogy a társadalom tudása, érettsége, jólléte növekedjen. Egyszerre, egymás mellett vannak jelen a különböző fenntarthatósági célok, amelyek közül dolgozatomban kiemelten a társadalmi fenntarthatósággal és a társadalmi felelősségvállalással foglalkozom. A téma szakirodalmi áttekintése után megvizsgálom, hogy hogyan jelenik meg a társadalmi fenntarthatóság az emberek mindennapi életében és munkájában, mit tapasztalnak a munkahelyeken ezzel kapcsolatban, milyen ismereteik és milyen elvárásaik vannak. A válaszok segítségével a munkahelyek és a vállalkozások vezetői képet kaphatnak arról, milyen igényekkel rendelkeznek a munkavállalóik, milyen fejlesztésekre, intézkedésekre van szükség, és mit tehetnek felelős vállalként a társadalmi fenntarthatóság érdekében.

Dolgozatomban abból a személyes munkahelyi tapasztalatból indultam ki, hogy bár a fenntarthatóság egyre inkább előtérbe kerül a mindennapokban és a vállalatok működésében, sokszor csak látszatintézkedéseket tapasztalunk, illetve a cégek és a magánszemélyek is elsősorban a környezeti fenntarthatóságra koncentrálnak. A fenntarthatóság társadalmi vetülete afféle mostohagyerekként a háttérbe szorul a gazdasági és a környezeti szempontok mögött.

Ez a gondolat indított el azon az úton, hogy szakdolgozatom témájaként a társadalmi fenntarthatóság témáját és annak a vállalatoknál történő megjelenését válasszam. Bevallom, mielőtt a témával behatóbban foglalkozni kezdtem volna, magam sem láttam át, hogy mennyire

szerteágazó ez a terület. Az áttekinthetőség és a tisztánlátás érdekében a fogalommagyarázatokkal kezdtem a dolgozatot: az ENSZ 1987-es fenntartható fejlődés definíciója szolgáltatta azt az alapot, amelyből később több kutató is kiindult. különböző értelmezések születtek, de abban a legtöbben megegyeztek, hogy a fenntarthatóság lényege a hosszútávú gondolkodás nemcsak éveket, hanem teljes generációkat tekintve is. A kulcsszavak a szükségletek és korlátok, illetve annak felismerése, hogy a téma három nagy szintér köré csoportosítható: ezek a környezeti, a társadalmi és a gazdasági fenntarthatóság.

A továbbiakban megvizsgáltam ezen tényezők kapcsolatát egymáshoz, és kiderült, hogy két fő értelmezést ismerünk: a gyenge fenntarthatóság esetén a három terület egymás mellett, azonos fontossággal, de némi átfedéssel létezik, míg az - egyre inkább elterjedő - erős fenntarthatóság eszméje szerint ezek egymásra épülő rendszerek, amelyben a leggyorsabban változó és leginkább rugalmas elem a gazdaság, ez hatással van a lassabban mozduló társadalomra, és mindkét terület részét képezi és hatást gyakorol a környezetre, amelyet rendkívül lassú változás jellemez.

Az egymásra épülő fenntarthatósági területek gondolatára alapozva dolgozta ki az ENSZ a fenntartható fejlődés célrendszerét (Sustainable Development Goals). Az ebben megfogalmazott célokat az EU egy úgynevezett "esküvői torta" ábrában szegmensekre bontotta, így elkülönítve egymástól a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság céljait.

Dolgozatomban elsősorban a társadalmi fenntarthatóságra helyeztem a hangsúlyt, így mind a szakirodalomban, mind a kutatási részben azt kerestem, ezek a célok hogyan jelennek meg az elméletben, illetve a gyakorlatban. A vállalati működésbe a társadalmi fenntarthatóság Corporate Social Responsibility, azaz CSR néven vonult be, amely egy olyan vezetési koncepció, amelyben a vállalatok integrálják a társadalmi és környezeti szempontokat az üzleti működésükbe és a partnereikkel való kapcsolattartásba.

A társadalmi felelősségvállalás viszonylag új téma, különösen a magyarországi vállalatoknál, néhány kutatási eredményt azonban már találhatunk ezzel kapcsolatban. Kiderült, hogy a vállalatok nagy része fontosnak tartja ezt a tevékenységet, és még a pandémia utáni válságos helyzetben is többet költöttek rá, mint korábban. Ez az összeg azonban még így is viszonylag alacsonynak mondható, a hatás mérése pedig sokszor elmarad.

A vállalatok CSR tevékenységüket leggyakrabban kifelé, a külső környezetre, a természetre és a társadalomra irányítják különböző támogatások, szemétszedési és más akciók, bizonyos

ügyek mellé állás formájában. Ritkábbak az olyan kezdeményezések, amelyek közvetlenül a vállalat munkavállalóira irányulnak. Bár a külső CSR tevékenység is hatással van a dolgozókra, szakdolgozati kutatásomban arra is kíváncsi voltam, milyen közvetlen CSR kezdeményezéseket tapasztalnak egy-egy cég dolgozói.

Kutatásomat online kérdőív alkalmazásával, internetes megosztások segítségével végeztem. A kérdőívet 102 különböző életkori, nemi, társadalmi, végzettségi vagy munkaerőpiac csoportba tartozó személy töltötte ki. A legfontosabb kutatási eredmények közé tartozik, hogy nemcsak a vállalatok, hanem a munkavállalók is elsősorban a környezetre gondolnak, ha a fenntarthatóság kifejezést hallják. A legtöbben a nemzetközi szervezetektől és a kormánytól várják el a fenntarthatósági lépéseket, és bár közepes mértékben vagy erősen aggódnak a társadalom helyzete miatt, az aktivitásuk - különösen a munkahelyükön - alacsonynak mondható.

A szervezetek belső CSR tevékenységében az első helyen az oktatás áll annak ellenére, hogy a munkavállalók számára a munka-magánélet egyensúly lenne a legfontosabb. Dolgozatom szándékom szerint hozzájárulhat ahhoz, hogy a vállalatok felismerjék, hogy a CSR tevékenységeket saját alkalmazottiak felé is érdemes alkalmazni, mégpedig úgy, hogy megkérdezik őket az igényeikről, elvárásaikról, és amennyiben lehetséges, ezekhez alkalmazkodva tesznek lépéseket.